

de două ori în săptămâna : Joi-a și	8 fl. v. a.
sâmbătă materialelor, va fi de trei și	4 fl. v. a.
de patru ori în săptămâna.	2 fl. v. a.
pentru Austria :	
în regu	8 fl. v. a.
lunete de anu	4 fl. v. a.
pariuri	2 fl. v. a.
pentru România și străinătate :	
în regu	12 fl. v. a.
lunete de anu	6 fl. v. a.

ALBINA

Pronumeratii se fac la toti dd. corepondinti ai nostri, si de a dreptul la Redactiune Stationgasse Nr. 1, unde sunt să se adresă si corespondintele, ce privesc Redactiunea, administratiunea său și editură; căte vor fi nefrancate, nu se vor primi, era cele anunțate nu se vor publica

Pentru anunție si alte comunicatiuni de interes privat — se responde căte 7 or. pe linie; repetările se fac cu pretia scăzută. Pretul timbrului căte 80 or. pentru una data se anticipă.

Pesta, in 20 sept. n.

Intarirea prenală din partea Domnului, a nou-alesului archiepiscopu și popolu, **Proo piu**, a urmatu dejă 17 a. l. c. si prezantă sa fiindu chiar naintea tronului pentru de a de juramentulu de fidilitate, prescrisul legă, ieri la mediu a plecatu de la spre Viena, unde luni va fi prima Maiestatea sa in audiintia spe-

Noi, dupa statutulu org. ne asteptu la acestu actu mai tardi; er acum săptămănu instalarea in scaunu prin conu, cu atât mai vertosu, caci pre ascimoi noi, metropolitul nostru dejă după a depusu o data juramentulu de state, — de cumva nouă asistema duală nu va fi inventatū si vr'o nouă situa!

E dreptu, că mai alalta-ieri nouul episcopu Szamasza dela Agria, asema fă citatu si depuse unu nou jura, insa intr'ună si ca consiliariu in alu MSale. Nu cumva asemenea va fi asteptandu si pre noulu metropolit alu nostru?

Ori cum sè fie, pentru acestu incibagatelu nici a minte nu ni-ar fi sa ne certă cu guvernul magiaru MSale, déca n'ar fi, că prin acésta rezultu so prolungesce cu inca 6—7 zecă-ce er ni costă căte-va mīi de pre candu cassele ni sunt găle alu poporu nu mai are de unde

Noi precalculaseram că intruducem in scaunu — sicuru se va intemplă si poimane; dupa atins'a dispunere a inaltului guvernua asia credem, — abia de astadi ori de mane in 8 va avé locu. Avisămu deci pre dd. statii congresuali, ca pre acelui timpu in nru recerutu la locul loru și, fiindu că altminter er ar poté urme intardiare, si spesele ar deveni grele.

Evenimentulu mare de dia este soi petre cerea regelui Italiei in Calea Austriei. Mercuri-a trecuta, sér'a ore, MSa Victoru Emanuelu fă in primatu si primitu la curtea drumului lui de MSa imperatulu Austriei cu dezerata cordialitate, era poporulu Viena manifestă tocmai unu entuziasme demonstrativu, precum ceteru in vienese.

Scopulu acestei vediute a Regelui Italiei este — precum mai de multe ori am amintit, incheierea unei aliantă triple, — intre Italia, Germania si Austria, — precum se dă cu socotela, in contra eventualei agresiuni francesă intru restaurarea poterii lumesci a Papei de Roma, a unei poteri ce involve denu-

mirea Italiei si descapitalisarea Romei, ca centru naturală si politică alu Italiei. Atarc agresiune insa din partea Franciei s'ar face numai de catra Monarchia dreptului divinu, nici odata insa de catra Francia republicana. Acésta o sciu bine diplomatiu si potentatii Europei, si asia aliantă tripla este provocata — nu senguru de Republica — precum afirma hiperguvernamental'a si reactiunri'a „Pressa“ din Bucuresci, cì din contra, de Monarchia. Ar fi insa o naivitate copilară-sca a crede, că aliantă ar fi provocata senguru numai de eventualea agresiune a Monarchiei dreptului divinu pentru restabilirea poterii lumesci a bisericii catolice; caci intr'adeveru ea este fetul lui Bismarck diplomatulu celu ce se teme de resbunarea poporului francesu asupra Germaniei, fia elu monarchicu său republicanu; pentru că elu nu poate uită nedreptatirile si jaturile némtiului invingatoriu, si nu pote să uite Alsacia si Lotaringia, acesti duoi margaritari ai frumosei Francie.

Deci, mobilulu principale alu aliantă din cestiune este ascurarea Germaniei invingetorie contra Franciei devinse, insa — repetim, a Franciei ca tiéra, nu ca monarchia său Republica. Ori ce discusiune mai departe in acésta privintia, este numai voia si posta d'a se certă — de lana caprina, precum face „Pressa si Romanu.“

Din fostulu confiniu militare,

Sep'embre in 18, 1873.

Stimabili domni de la „Albina!“ Alar-matu prin cele publicate de dvostre in nru precodinti ai săi noștri, dar si mai multu prin unele opisole private, de la romani si de la serbi, — de să in eca mai mare lipsa de timpu, totusi pentru d'a cascigă informatiuni secure despre cele ce se petrecu specialminte in părtele Bisericii-albe din Banatu, ieri săr'a me decisei a calatori in persóna in coci si astfelui a sacrifici si acosteai afaceri dōue dile si dōue nopti — din vietă-mi.

N'am preventu chiar pre nime de venirea mea, si asiā o conferintia, ce mai multi

barbatii serbi de inima improvisasera astadi in scolă serbescă din Biserica-alba — din indemnul pedeclorou escate in contra adunarei convocate pre poimane in cau'a alegerei de deputatu pentru Diet'a ungurăscă, nu putină fă suprinsa candu po la 11 ore de o data aparui in mediul ei; de asemenea nu putină fusera suprinsi bravii nostri conduceitori naționali de acileasi.

Trei pante erau cari me neliniseau: mi se scrise din unele părți, că *buna'ntielegerea intre romani si serbi ar fi turburata*; — alt'a, că *adunarea convocata pe poimane*, — la care se pregatiau să mărgă fostii nostri grăniceri, romani si serbi — cu sutole, său chiar cu mīile, s'ar fi oprită prin cei de la potere; — a trei'a, că *persóna mea*, pre cătu de ne'nsenata, pre atât de straina in cau'a, s'ar fi aducendu in combinatiune cu ambele evenimente precedinti!

In tōte trele privintie am să dă desluiri positive si precise, dupa cele mai securi date ce am căsăgatu si pentru cari unu momentu nu pregetu a luă tōta responsabilitatea.

Apelulu din nrulu ante-ultimo alu Albinei, subscrisu de parintele parochu romanu Mihăescu, prin carele se convoca pe poimane o adunare a alegetorilor, său mai dreptu vorbindu, a barbatilor de incredere ai acelor'a — din fostulu regimentu serbu-banaticu, — căruia asemenea s'a publicatu unuul pentru serbiin săfă serbescă „Graniceriulu“ din Panciova, — acestu apelu, său adeca idei' si inten-

tiaua lui, a implutu de frica si ingrijire pe domnii de la potere, de diosu — pana susu la Ministrii! Toti se asteptau la o mascare naționale grandiosa si credeau, că acésta are de scopu *fortarea alegerei* unuia dintre acei luptatori naționali, pre cari domnii magiari si magiaroni o data cu capulu n'ar dorit să ii mai văda vr'o data in diet'a loru, cerendu-li săma de portarea loru — ucidiatoria de dreptu, de fratiatate si de patria.

De astfelui de friguri ale conștiinței loru cuprinsi domni, pre candu organele loru iute si cu bucle pline vestira in lume, că o adunare de nemti si — mai scie Ddieu de ce felu de omeni, a prochiamatudo candidatul alu cercului acestuia pre contele Bissingen de la Iamă, totu atunci domnii, sub celu mai miserabilu protestu din lume, adeca — *pentru că ar poté provocă frecără si turburări naționale*, oprira formalmente adunarea convocată pe sambata!

Insa acestu aprigu afrontu legci, acésta mesura despota — nici nu este totulu; ei domnii de susu, prin primariulu Bisericii-albe

mai departe prin pre sa și ti'a sa episcopul Popasu, si in fine chiar prin tribunalulu regiu de aci se pusera a intimidă si teroră — mai vertosu pre conducerii romani, pre cari ii credu mai slabii de angeru, mai fricosi si asiada, răsăritu desprătibili de catra serbi, atențindu astfelui a isolă si paraliză miscarea serbescă.

Omului si patriotului de omenă i se revolă susținutu in peptu, candu vede aceste misiuni!

En bagati séma. Teritoriul fostului regimentu serbu-banaticu, carele intregu formă media unu cercu si are să aléga numai unu deputatu la Dietă, are o poporatiune de aproape una suta de mii de susținut, din care cam 85 procente sunt romani si serbi, restul nemți si alte mestecature. Acum — minoritatea cea ne'nsenata de nemti se aduna si prochiamă de candidatul alu cercului pe contele Bissingen; er domnii pretindu cu o obsnăciuă inpertinentă, ca acesta magnatu, carele nici cunoscă, nici iubesc poporul serbu si romanu, nici nu i s'a arestatu vr'o data amicu, ci pururiă contrariu, — elu să fie recunoscutu si primitu orbisiu de candidatul si alu serbilor si romanilor.

Audi lume, audi tiéra: 80,000 de serbi si romani din fost'a granitia să-si incrédia sărtea, onoreea, interesele politice, naționali, confesiunali si culturale unui conte strainu, unui magiaronu incarnat, unui contrariu probatul alu loru!

Astfelui de insinuatiune numai sub legea, constitutiunea, libertatea magiara pot să aiba locu; in tōte cele latente din lume astfelui de insinuatiune ar fi unu scandalu publicu si insinuatorii s'ar tașă de turburatori publici si s'ar dă pe man'a politiei. La noi — este din contra!

Destulu că — bietiloru grăniceri, dieciiloru de mīi, majoritatii absolutissime a teritoriului — nu i se ieră nici a se adună si a se consultă, că — ora să primescă pre dlu conte de la Iamă, pe cunoscutul loru contrariu, său să-si pună altu candidat? — Nu; nici a se consultă nu i se permite, ci se pretinde cu dibacă diabolăscă, ca — azi să fie; Bissingen să fie deputatu — o data cu capulu!

Eea-o inca o data in tōta golatatea si splendoră ei faimosă a libertate magiara; ea dice poporului: déca vrei să alegi pre ortaculu celor ce stepanescu si storci tiéra, apoi — bine; acestu dreptu 'lu ai, si atunci — ce-ti mai trebuie să te aduni, si svatuesci, căci s'au adunat si svatuit altii pentru tine! Dar — déca tu totusi vrei să te aduni, atunci este chiar, că tu te socotesci a alege pre altulu; pre altulu

FOISIÓRA.

↔
H O R I A. *)

Horia fă celu d'antaiu redesceptatoro națională intre Romani si primulu atiru. Adoveratul-i nume eră M i c l e a, dar' e mai cunoscutu sub numele de său Oria, datu de poporul romanu si fă proclamatu „rege alu Daciei.“

Nascutu la Nagi-Aranu in Transilvania supusu intr'o feuda a comitilor din Banat, fă crescutu in castelulu acestor'a caun de servitii impreuna cu fiului ei, pentru care si in faci'a cartia treză primăca tōte pedepsile ce i-se impun; insa fiindu că acestu fiu alu comitelui sără dororea ce trebuiu să se suferă pentru unu tovarasiulu seu, se grabi să evite ori-

ce pedepsa, portandu-se mai bine. Cu modulu acesta tenerulu Niculau Ursu dobandi o creștere cum in acel timpu n'avea nici unu fiu alu apesarului popor romanu, care eră tineru in selavie si absoluta ignorantia de patronii sei unguri ai feudelor: astfelu avu ocazie să studieze legile impreuna cu fiului comitelui, si — dotatul c'adeverata aviditate d'a se si cu o rara curiositate, care mai tardiu 'lu facu să cunoscă gloria stramosiloru sei, — elu se ocupă cu istoria tierei sale si a Romanilor. Si eroii vechiei Dacie aprinsora fantasi'a tenerului romanu. Sar m i s, care cadiu luptandu-se in contra lui Aleandru celu-mare; Dr om i c h e t e, care opune o resistintă atât de falnică lui Lisimac' u, mostenitorul lui Aleandru in Tracia; Orolo, aliatul lui Perseu in contra Romanilor; Boreviste, care se apară in contra lui Iuliu Caesare; Cosotine, ale carui fatpe resbelice sunt cantate de insusi Oratius, si in fine Decebalu, care consernează pe Domitianu să-i platăsca tributu, dar care cadiu sub isbirile lui Traianu: éea numele, cu cari se legara evenimentele istorice

ce mai importante din Dacia, din care Transilvania facia parte in acei timpi.

Pe d'alta parte istoria' a Romei, cu eternale-i glorie, mari superbi' a ambitiosului Horia: si Romanii sunt descendenti din Romanii, si afinitatea limbii romane de adi cu cea latina, ca si multe obiceiuri si costume ale tinerilor romani atesta pana astadi, că in amesecele ţările rase, operatul in cursul secolilor romanu a remasul predominant. Dar déca acele studia istorice aprinsora in inim'a sa viu'a flăcăra a iubirii de patria, apoi redesceptatora in mandrul si fantasticii spiritu acca schimbarea de ura in contra apesariloru tierii sale, care mai tardiu, inbarbatata de furi'a poporala, avea să dea nascere incendiului revolutiunii.

Éea fii anticiloru Daci si Romanii, disprezuiti, tineri in ignorantia, lipsiti de cele mai sacre drepturi ale omului, supusi slavicii in adoveratulu intlesu alu cuventului, si in tōte ocaziunile, cu cca mai mare nejustitie si barbaria, maltratati arbitrariu de urmasii selbachilor Huni, ingamfati Magiari, cari ve-

nira straini in Dacia ca usurpatori si cuceritori, lipsira pe Romani de ori-ce proprietate, impartita intre densii tiéra, si acum, posiedindu tōte feudele, ca comiti si baroni, considera pe romanu ca pe o vita . . . Si Romanul co eră densusu in fortificati ne-educați, déca nu-i mai romasese conscientia de ne'nsenatatu?

Horia, teneru, ageru, ambitiosu, esaltat, cu multu talentu natural, o' educatiunea solidă, egale cu a unui comite magiaru, ce trebuia să facă densulu, cu atâta cunoștințe folositorie, pentru poporul seu? Era naturală se concepă ideia resbunării si a libertății, dara, tacendu, nu-si dele pe facia marimea impresiunilor ce facuse asupra-i pozitioanea romanilor. Juno maturu, elu incepă de timurii să se facă poporul.

In stagiunca de văra absență adesea de la castelulu Betleanu, spre a petrece dile si nopti in padurile Torofleca si in satele de prin prejuru, si cuventu-i facile si afabile si mesele ce dă sermaniloru [sei compatrioti a-

^{*)} Aceasta biografie este opulu confratului noștru de la Roma, a italianului CANTANI. Desi in manca, totusi o reproducem dupa „Romanii“, si o recomandam atentiu cetitorilor Red.

"nsa a diege nu este permis; asia dura nici a te adun si consultă.

Cine se indoiesce despre acésta, iee a mințe urmatori a depesia a parintelui eppu Ioane Popasu, data din Caransebesiu, astăzi deminția la 9 ore, catre preotul român din Biserica-alba și carea sună :

"Dupa o telesrama a lui ministru Szapáry, adunarea convocată de parintă ta este calificată ca un'a provocatòria de turburări, și ea nelegala se va opri. Retrage-te cu credință și evitându tristele urmări." —

Se știelege, că conducetorii serbi și români ai mișcării electorale libere, legali, au protestat contra operei nelegale; se știelege și aceea, că aceiași conducetori cindu au convocat adunarea, totu de o data au înștiințat despre convocare inscris pe autoritatea politica din Biserica-alba, și asia formează și remediale prescrise de lege nu s'au perduți din vedere : cu tōte acestea însă, și — macar că o mare parte din intelectuali a noastră nepătită, totu a remas nutrindu speranța cumca apelatiunea lor la guvernul nașa fi foră succesu, eu sună pré convinsu, că acă tōte medilocele legili și tōte bunele credințe nu vor folosi nemică.

Cindu o data o stepanire său partită politica constituțională, merge pana a tăcă din capulu locului de nelegala și provocatòria de turburări o adunare pacifica și legalitate convocată, și cindu acea stepanire și-i refugiul la neleialile căi prin capii bisericeșci, căi — după lege n'au d'a face cu politică, și prin tribunale, căi foră fapte positive criminale, n'au funcțiune competente, — atunci acea stepanire, fie ea omagita de agentii ei, său alarmata de denunțările secrete marsiave, său fie ea, după natură ei preocupată împotriva dreptului poporului, raru si pré anevoia se abate de la calea retacirei!

In casul prezintă cu atât mai puținu se poate speră dreptate și imparțialitate de la domnii stepanitori, căci ei prin tōte măsurile lor, pre cum se vede — sistematic înțesă oblu au atentatul a despăgubit poporului de liberalul său dreptu de alegere, său a-i face neposibile cșesciarea lui. Numai asia se poate priupe, d. e. dispusetiunea luată cu abatere de la lege, ca conșrierea alegatorilor pentru întregul teritoriul să se facă în centrul, în Biserica-alba, și alegatorii alii căror numeru după dreptu să urcă la 8—9000, să vina 5—10 mile departe, dôră de dôue si de trei ori, pentru de a-si areta dreptul să de a se inscrie, apoi încă o data pentru de a vota! Unde poate să fie acăstă cu potinția?! Cum o unică comisiune în centrul poate fi în stare d'a essamină documintele de indreptătire și d'a inscrie în 14 dile unu numeru de 8—9000 de alegatori? — Este o pretensiune și presupunere chiar absurdă acăstă; și cu tōte ea este o faptă. Ce deci altă poate să fie intenția, decătu a conșriea pre cele vr'o 1500 de alegatori nemți din locu si din vecinătate, era pre romani si pre serbi a-i sicană pana să treacă terminul de inscriere, apoi a-i respinge, și asiā prin minoritatea nemțescă a alege pre candidatul guvernamentalu si a triumfă pe cont'a majoritatii romane si serbe, bucinandu după aceea în lume, că — România și Serbi sunt fericiți de tōte căte facu dom-

nii magari, ne-avendu nici o planșore și nici o dorință!

Din tōte mi se impare evidinte, că domnii stepanitori, chiar și numai pentru da forță alegerea unui omu alu seu de deputat, și d'a impiedecă posibilă alegerea a unui romanu său serbu, adeverat representante alu poporului, nu pregetă a calca legea și dreptatea și a vîtemă de moarte o poporatu numerosă și strictu leială și patriotică!

Apoi acăstă să nu bata la ochi, să nu intristodie și amarăscă și instraine spiritele serbilor și romanilor de catre acestu regim, acăstă sistema și constituție magiară?

Si apoi domnii vor a face pe lume să crede că, unii agitatori naționali sunt cauza nemultumirilor generali ale poporului nemăgiare. Nu, domnilor, nu unii agitatori sunt căi vi strică, ci portarea și faptele dvostre sunt căi răscăla tōte spiritelor bune încontra-vi!

De candidatul său *candidati anumiti*, la serbi și romani nici vorbă nu e încă, deci cu atât mai puținu este temere de scisiune, pre cindu nici cea mai mică divergintă de opinii nu există între barbatii de ambele naționalități. Apoi și de aci vîeti prîncepe, că ce ne'ntemeiată este temerea domnilor de la potere — încă acumă, cindu betii graniceri abia vor a face primul pasu pe terenul constituției. Cele ce se sună despre ună său alta persoană, sunt numai vorbe private, căroru nu e de a se atribui importanță oficială.

In fine însă — ori cum să fie, tienută romanilor și a serbilor are să remană frățiescă, armonica și solidă; basati pururiă pre lege, romani și serbi, mană 'n mană au să-si reclame dreptul, dreptul d'a se adună, d'a se consultă despre aceea că — cum să-si afirme mai bine și mai cu folosu votul ce li dă legea la alegerea de deputat. Dar despre acăstă — alta data mai pe largu.

Ve salutu, domnilor de la „Albina.“

V. B.

Magiarisarea armatei.

Ună dintre dorerile cele mai mari ale naționalităților este să împartărea armatei. Nămiștu austriacu și cunoște regimentul său, magiarul scie să spuna, că acăstă său celăi de regim sau magiarul scl. Fiecare nație se făcesc cu gloria militară a regimentelor sale, este mandra de sacrificiale ce le aducă pentru patria și pentru trohă. Dar noa romani, căi asideria portău în măsură egală tōte sarcinile ostasieșci, împartarea armatei nu ni permite să gustăm și gloria acestor sarcini și sacrificia patriotică, căci regimetele noastre nu părănu numele nostru, și numele de regimete unguresci.

Cată dorere pentru o inimă românescă, și ce sentimente i se cere ca să le nadușescă, pentru a potă luptă spre glorificarea unei flămuri, carea nu este flămără naționalei sale, căi a celeia, care ne egemonisă de ne ustură în tōte ramurile vietii noastre politice și sociale!

Dorința noastră fericirea de a dovedi tronului și patriei, de căte sacrificia este apăce romanulu pentru densele în dile de

pericolu, remane o dorință nerăsolabile; căci romanul n'are unde să dovedească acăstă, de ora ce în regimentul său nu e considerat de roman, ci de unguru.

Daca nu li se dau naționalităților regimete naționali pentru a să-i face dorințelor ce densele nutrescă, apoi totu ar trebui să li se dea pentru motive militare, anume pentru a dă instructiunei militare unu aventu mai securu și mai rapede, și desculțu pentru a procură combateștilor unu stimulu poteriu în momentele de luptă.

Ginerariul bunu întrebuintidă tōte midilocele pentru a insufla pre ostasiu și apoi în epoca noastră a naționalităților, cindu săntă amără națională e străportată și prin colibele celor mai serăcuti: unde sărăgasă acum unu stimulu mai poteriu decătu acelă d'a spune ostasiul în batalia, că flămără ce e tiene, este flămără națională, de carea să a legătu onoreea naționalei sale?

Panacuma mai era cum era cu oficerii nemătesci. Densii nu aveau de a casa preocupatiuni naționali contra romanilor, și nămiștu este dela natură unu omu mai asidiatu. Dar acăcumă vedem că magiarii începă a măscă tōte petrile pentru magiarisarea armatei.

In privință acăstă scimă cum guvernul împarte gratis diaria magiare militaresci și tuturor companierilor din regimete. Acele diaria, pre langa cestinile militari, tratădia istoria magiarismului, biografii magiare și alte de acestea menite scopului magiarisării. — Apoi suboficerii magari se ingamăfădă din ce în ce mai tare, și au o tratare totu mai necuvîncioasă și mai neinfrerentă pentru gregarii romani.

Numai înfintarea de regimete naționale pote curma multimea relelor în sinul armatei tierii, — singura înfintarea pote face ca romanul să nu fie desprețuitu chiar și atunci, cindu se duce a pune pe altariul patriei tributul celu mai mare: tributul de sânge.

O nouă „Utopia.“^{*)}

„Il est facile et commode de traiter d'utopie toute proposition d'amélioration. Eh bien ! j'aime les utopies comme opposition à la sécheresse du cœur, à la paix de l'esprit, ces deux fleaux de l'humanité, ces pestes de la société.“ de Pradt.

„Este ușoară și comodă a tracta de utopie ori de propusină de cameliatul. Eh bine ! eu iubeșcu utopile ca opusină sterilității inimii și trandaviei spirituali, aceste duouă plague ale omenimii, aceste duouă ciupi ale societății.“ de Pradt.

In unul din numerii recenti ai stimabilei gazete ce redigăt, aparura, domnule Redactoru, o serie de juste „Considerații asupra culturei poporului român din Transilvania“ — considerații cari, io speru, că nu vor fi lipsiți

*) Cu placere publicăm acestu articol trămasu din mam'a Roma, de inflacaratul nostru jude confrate A. B. Elu contiene mari, desă dorerose adevăruri pentru poporul român, și desculțu pentru „inteligintă“ lui; lu recomandăm deci deosebiti atenționă a ceterilor nostri.

a strage atenționea bine meritata a tuturor Romanilor, căi au fericirea bunulu gustu de a căi „Albina.“ Acăstio și speru; incătu înse pentru persoană. Ve potu asură, cumca importanța titlului n'a atrasu nerăsolabile și m'a obligat a căi considerații amintite că o extrema curiositate, d'fora impacientia. Domnulu autoru consideraționilor, renunțându a scrie, pune în evidentia modestia domniei sale: nu potu, prin urmare, căci modestulu autoru să fie atât de presuntiosu, ca să crede a fi rezolvatul difficultă probleme, ce constituie cultură poporului român. Deci, în dupla convicție, că spaciul unei foisiore nu inutilmente sacrificat „consideraționilor“, să că consideraționile din cestiu nu au facutu ori ce altă discuție importantului subiectu superflua, în acela dupla convicție, repetu, am determinat scrierea acestei „nubă utopie“, careia credu că veti binevoi, domnule Redactoru, a-i acordă egalminte unu loc în prețuitul Dvostre diariu. Si fiindu-asi dorii a stabili o anumita coerintă „consideraționile asupra culturei poporului român din Transilvania“ — erintia, care de nu apare necesaria, oportuna este cerută, — mai ceară respectuosamente o gentileță domnului Redactoru, pe care sum securu, că mă va acordă foră dificultate: este urgență. (Cu desculțu placere. Red.)

Cultură, ce semnifică acestu eveniment? multu: semnifică scopul final a tuturor tendințelor și stăruințelor umane. Cultură poporului român „unu cuventu“ vor dice sceptici „unu cuventu“ da, — dar una cuvenită care merita mai multă stima, mai mult respectu decătu multe din tapetele vestre, domnilor realisti.

„De unde atâtă nepasare? de un atâtă indiferentismu facă cu literatură noastră?“ se miră autorul „consideraționilor. I' e mine, io spunu dreptu, me suprindă nepasarea și indiferența mulu; dar me suprindă multă mirare domnului autoru a „consideraționilor“ cum? domni'a văstra, patriotii patriei servite, nu ati descoperit in isvorul funestului indiferentismu, care a înundat domeniul literaturăi romane? de către este destul de chiaru, că indiferentismul Romanilor provine din servitutea lor atunci io nu mai sciu, la ce servesc chiaritatea!

Pot prosperă materialmente un popor aservit? nici decum: concitorul, stepanulu său, nu l'a redus în

Cunoște-te pre tine insuți, dice intenționea poporului. Cunoște-ti, omule, nu mai vertuile, ci si pecatele si te îndreptă, patru ca să fi fericit, dice Evangeliul lui Cristu. Cunoște-ti și tu poporul român pe carele si astă că nu asupritorii tei singuri sunt cauza miseriei tale, ci și tu insuți; la-te din somnul letargiei, si-ti freca ochi și vedi bine in juru de tine, si îndreptă-te te vei scăpa din miseriă ta morală și materiale — este doctrină acestui articol. R. ed.

trasera in curendu iubirea romanilor, era

pozitivă-i de intiu alu tenerului comite, crescerea, portu-i senioriale și micle favoruri ce adesea dobândia de la familiile Betleanu pentru supusii romani, protegiandu-ii in contra asuprivilorungurescă, ascurata o mare stima, veneratiune și încredere, cum de la Decebalu încocă nici unu romanu nu potu să dobândească de la tierra sa. „Salve Horia, salutare, stralucite!“ i diceau entuziasmati romanii ori unde l'u intelnuiau, si unu energetic betrana, esaltatu, dar plinu de sinceră și robustă incredere in virginea fortă a oprimatului seu poporu, sciu să insuflătăce și mai multă dejă aprinsă fantasia a teneru-lui Horia.

Acestu betrana era Georgiu Closca, care fu fericită că tipetu-i de dorere, de rasburare și de libertate gasise o inimă dejă pregătită pentru cea mai extrema incercare.

Si conjuratiunea era facută, era Closca din parte-i pregăti mereu si din ce în ce mai multă pe romani.

Săn că comitii de Betleanu observaseră

că Horia era pré iubită și stimată de romani, supusii lor, său că voisera numai să se scape de densulu, după ce educatiunea fiului de comite se terminase și intimitatea-i c'unu romanu încetă să fi cuya întioasă, betrana comite otari să tramita pe Horia în caletoria, impreuna cu fiul său și cu profesorele lor, ordinandu celu din urmă să gasescă pentru Horia vr'unu locu pe langa vr'unu ore care se năsiore din Viena său din Paris, pentru ca să nu se mai poată întorce in patria.

Dara la Viena Horia isbuti să dobândească de la împăratul Iosif II, pentru satul Nagy-Aranu, permisiunea să face tergu publicu de dôue ori pe anu.

Candu astă că se facu negocieri spre a-i se dă vr'o funcțiune și a fi oprită la Viena pe langa unu marchisul francez, elu pleca fară să luă diu'a buna de la cineva, se imbarca p'unu bastimentu postale de pe Dunare, și se întorse n medilocul romanilor sei, căroră, fiindu-adunati in campie satul Bradu, districtul Abins, le spuse, la 1 noiembrie 1784, că are mandatul de la împăratul să

libereze pe romani de sunt jugulu magiaru. Si, spre ai face să se încrede să mai multă in cuvintele sale, le areta o mare medalia cu efiga împăratului, o cruce aurita aterata d'unu lantiu asemenea auritu, și în fine pergamantulu cu sigilulu guvernului, care se referă numai la tergulu cedatu satului Nagy-Aranu, dara pe care nici unul din ignoranții Romani nu-lu scăză cîti. Elu le promis să-i conduca la fortăreța de Carlsburg, de unde vor primi arme bune, munitiuni și bani in abundantia.

Romanii i jurara deplina credinția și 500 de tierani ardinti l'u urmara, era pe origine treceau prin vr'unu satu, numerul crescă astfel, in cătu numai de cătu se facu 5000.

Horia fu proclamat „rege al Romanilor“ și o corona improvisata devină simbolul nouui regatului Daciei.

Absolută lipsă de arme și de bani, și imposibilitatea d'a tine n disciplina pe înfrângătorii romani, care erau avidi d'a-si resbuna in contra nobililor straini, care de secolii ii

impilasera, si care se intrunisera tocmai pentru acestu scopu, esplica asalturile ce dedesă castelilor comitilor si baronilor magiori nu înse și crudimile comise asupra persoanelor lorlor.

Insusi Horia — său că nu voi să fi altu-fel din considerații politice, său nu putea tine în fru pe sclavii ce-si născă lantiurile — insusi elu radica în spatele a-si resbuna.

Totii magarii si secuii — descendinții hunilor — fugira si s'ascunseră de înfrângătorii si se infundă prin fortărețe și cetățile mai mari. Dara și în aceste locuri erau adesea securi de densii, căci dejă multă turouri mai mici cadiuseră n manele Romanilor, care avura ardoreea d'a le dă assaltul dōue ori, de si foră resultatu, pana si fortăreței Deva.

Se facu diferite ciocniri cu părți de trupele imperiale si Horia invinsă de multe ori, ba vedi chiar că șoste sa crește pana la numerul de 1 ,000.

In decembrie 1784, Horia se facu

servitute, pentru a-lu inavut — elu l'a servit pentru a-lu exploata in avangardă propriu! Unu poporu opresu, pote elu progresá moralmente? nici decum: opresorele 'lu opime pentru a-lu degradá, pentru a-lu transformá in *calu de cavalcadu*. Unu poporu servu, pote elu avéntiamente nobile? nici odata: sclavagiu eschide ori-ce vertute, stepanuliu invétia a serví, nu a staruí. Unu poporu de sclavi, pote elu fi cultu? nici de cum: négr'a ignorantia este priu' esigentia, este alimentul celu mai adespensabilu a sclavagiului. In fine, unu poporu in lantiuri, pote elu aspirá la gloria? pote forte bine; dar primulu actu giosu este necesariamente frangerea lantiurilor: neimplinindu pe acésta, nica gloria a lui este — trist'a resigntiune!

Libertatea este fecunda: poporul, care posiede, prosperédia materialmente, merandu pentru sine, lucra neincetatu inconsciunt'a, că fructul sudorilor sa nu are de a-lu impartí cu nime; elu cauta gloria pe terenul moralu, securu findu că glori'a sa nu devine suspectata a persecutata de nime; elu are unu vastu omontu naintea sa, pentru-că nime nu li restringe; elu cauta lauri pe camplu literarei, artei, si a sciintielor, pentru că acestea sunt compensate de admiratiune, de onore; elu se interesă de tóte, elu devine diferentu, penca in patri'a sa totulu este proprietatea sa, totulu produce unu avantajiu in unu detrimentu nationalu.

Sclavagiul nu este mai pucinu fenu: elu produce umilitia, servilismu, indiferentismu, indolentia, miseria morală materiala, letargia, e tutti frutti compabili cu admosfer'a lui. Pentru ce? penca unu simplu si logicu motivu: stepanu infesibila vointia a culege ceea ce semenatu; aservindu-si asta-di unu poporu, cauta a-lu conservá sclavu si re acestu scopu nu-i deschidu o carie de filosofu, nici-o perspectiva de mioriu. Eca misteriulu — descoperitul, trebe, cine nu este persuasu pentru ce omercialii de sclavi nu tramtut victimelor la scola; stapanii ii vor respunde surdiendu pentru naivitatea interogatoriului — cinicamente: „pentru că sciunt'a face din sclavi — rebeli.”

Dupa parerea mea, acestea sunt moale, cari aru poté justificá deplorabil'a negligenta a culturei poporului romanu pana la o certa epoca, pana la 1848, pentru exemplu. Incependum cu acea revolutiune, poporul romanu devine complice miseriei proprie; nu mai ajunge positiunea lui subordinata unui altu poporu, spre a respunde de miserabil'a situatiune, in care se afla, nu: de o mare parte a demoralisatiunei lui este poporul romanu insusi culpabilu, si insusi a respunde ca atare de abandonului criminalu, in care s'a aruncat. Numai este optea absolutismului, este iern'a inerent care esplica sterilitatea campiei literare; numai este opresiunea straina, este bandari'a nostra propria caus'a necomp-

rabilei paupertati sciintifice. Dicu „necomparabila” — si nu intielegu a paragoná starea literaturei romane, cu ceea a unui poporu liberu, ci comparata cu literatur'a popóraloru aservite si egale in numeru poporului romanu. Sunt circumstantie atenuante pentru acestu delictu nationalu: sub dominatiunea unoru popóra brute, barbare, miserabile, — circumdati de popóra si mai ignorantie si mai próste, — isolati de occidente, unde in opositiune cu astrologi'a, resarì sorele civilisatiunei, — in commerciu perpetuu cu finti antipatic sentimentului nationalu, tote aceste accidente escusa mescinitatea progressului facutu de *Romani*; dar sunt de parte de a-i procurá — aceste circumstantie accidentalni — unu verdictu de neculpabilitate.

Este timpu perduto aprodirea in cercetarea causei causarum. Remane neconstestabila acusa: *poporul romanu este complice miseriei proprie*. Ceea ce este mai utilu a cautá, si ceea ce se impune meditatiunii fie-carui sinceru patriotu romenu, este unu remediu pentru reulu ce cu totii deploramu dela geniulu strabunilor nostri. Cum s'ar poté remediá reulu? Cum s'ar poté deschide literaturei nationale unu campu fructiferu? Cum s'ar poté fundá o republica literaria, chiar si in senulu dependentiei politice?

Intr'unu altu numeru, cu consentientul domnului Redactoru, voiu emite modestele mele opinioni a supra acestu cestiuni.

Roma, 10 sept. n.

Alessandru Bujor.

Banatu, in 15 sept. n.

(*Studenti rataciti si parinti imigrați*) De multi ani in cõci am facutu observarea, că o parte mare a tenerimei nõstre studiose frequentedia gimnasiele din Kecskemet si din Crisiulu Mare. La inceputu credeam că locurile numite sunt atragatorie numai pentru invetiarea limbei magiare, căci altu scopu nici se potea presupune, fiindu alte gimnasiu mai de frunte si mai indemana pentru ei.

Dara m'am instelatu tare, in cătu nu potu să nu scotu din peptu-mi căteva oftări triste. Si cum asiá? Dóra din caus'a că in institutele acestea nu potu deveni densii studinti buni, tocmai ca si din altele mai de frunte? Nu, ci pentru că tenerii aceia abusadia de liberalismulu — si ei insisi li atribue acesta frumosa insusire — profesorilor d'acolo. Eta cum stă tréba!

In Egopolese afla de comunu in totu anulu celu putienu 50 de gimnasisti romani; din acestia nu ambla regulatul mai nici unulu, mai toti sunt privatisti, cu acelu privilegiu că li este ieratatu a siede tota diu'a in cafenea, la biliardu, la jocului cartilor si a se petrece in locuri necuviintiose. Nu essagerediu, Dnule redactoru, le-am vediu tota cu ochii. — Mai toti tenerii acestia sunt inscrisi, său mai bine dicendu, prenumerati pre cete d'oue clase; aci trebuie se stai pre ganduri si să judeci: ori cum? Preste totu anulu in sburdatori — onore exceptiunilor — pre cont'a parintilor seraci, si to-

tusidoue clase pre anu?! E o gacitura, si miserișoare deslegarea ei....

Adeveru este că viitorulu unei natiuni se jadiema pre tenerimea aceleia; dara ce radieru pote fi o tenerime ca acésta, ce lumina potu dà teneri ca acestia poporului, candu ei insisi n'au studiatu cu destula seriositate. Acestia sunt, cari devinu in barbat'a loru slugi servile ale guvernului, fie acesta ori de ce panura, dandu-li-se oficie din gratia, neavendu calificatiunea receruta, si să uita apoi că sunt romani.

Cunoscu parinti seraci, cari si dău tota trud'a pentru a tramite fiili la invetiamentu, si fiili nemultiamitori să desmerda cătu e anulu neinvetiandu nemica si rostogolindu-se din erore in erore si corendu catra finea anului dela parinti cu sutele de fiorini menite prepararii pentru essamenu!...

Cugetati si judecati bine voi, parintilor seraci, cari cu sudoreea fetiei vostre vi tieneti fiili la scola cu scopu să inveti spre bucuria vostre si spre folosulu natiunei! Ve intrebui că: n'ar fi óre de mihi de ori mai bine, deca ati face din fiili vostri economi buni, cumpărându-le pamentu pre mihi, ce le lapetati in diadar, de cătu a face din trensii ómeni mai luminati cu numele numai, in adeveru insa ómeni mai intunecati de cătu cari nu au amblau nici odata la scola?

Nu ve indestuliti cu aceea, că vi potu areta fiili vostri la finea anului testimoniu despre clasa respectiva, testimoniu despre depunerea maturitatii, ci cugetati-ve bine si ve intrebatu, cum 'si le au castigatu densii acelea, óre merita-le său ba? óre nu e numai masca? si veti affa spre machnirea vostre, că masca va costa cu sutele, ce le tramiteti la capetulu anului fiilor vostri. Voi sunteti amagiti, fiili vostri rataciti!

Era voi, parinti avuti, intre cari intielegu si nisce preoti invetiati, si cari sciti că unu studinte, ce trebuie să devina, temeti-ve de blasphemul mamei natiuni, că i dati pre fiili vostri in locuri de unde lipsesc paz'a rigurosa.

Lasati-ve de datin'a blasphemata a face cum li place filoru. Ar fi recomandabilu, intru interesulu vostru si intru interesulu natiunii, ca să tramiteti fiili vostri la alte institute, căci la cele cestiunate pre tare au invetiati a cunoscere datine si cuiobiuri rele.... si pre multa abusidia de liberalismulu (?) celu mare alu domnilor profesori. Pecatu aveti, cari nu grigit de fiili vostri si ve indestuliti cu testimoniale numai, cascigate... voi veti fi sciindu cum...

U.

Oravita, 14 septembrie 1873.

(Aplicatiunea legii de nationalitate in Ungaria! Ingamfarea fiscului reg. de la Tribunalulu de aicia facia cu romanii in generalu, si cu limb'a romana in specialu.) „Unu spectatoru” din nr. 68 alu pretiuitoi Albine, — arendu cetitorilor, cum s'a portat dlu fiscul regescu facia cu veteranulu si bravulu invetiatoriu din Maidanu, Danila Liuba, si cum acestu fiscul cu o ignorantia si arogantia i respinsu cuitele, scrisse in limb'a romana, — a retacutu onorabilulu nume, si n'a spusu că cine si ce felu este acestu strasinu domnul fiscul de la Tribunalulu reg. de aicia.

Ca să-lu cunoscu nu numai romanimea,

ci si alti ómeni de omenia pre acestu dnu magiaru, nu potu intrelasă se nu intregescu descoberirile din susu atins'a corespondintia, si ca martore ocularu la ocasiunea acea am să-ti spunu, bunule cetitoriu, că acestu fiscul este vestitulu de odiniora *advocatu Hlacky*, carele se facea măcia uda si colindă pre la usile jidilor cereuali si notarilor comunali incuscrindu-se si impretinindu-se cu dinsii, numai ca să procure cătu de multi clienti, fireresce hebauci, romani de prin prejurulu Oravitiei, pe carii apoi mi-ti-ii incalcea si innodă in procese cătu de bine si dupa aceea mi-ti-ii tundea si belia cum se cade, magiaresce si adeveratu fiscalesce.

Stepanitorii romanilor de pre aicia sunt mai totu astfelii de venetici; ei de locu ce se asiedia aicia numai, cu caputulu ruptu pe spate, — se inavutiescu si imbuiba, 'si cumpera ca se si realitati — firesce numai din biliturile bietului poporu.

Si cum nu; căci ei ca advocati magiari stau in legatura de cuseria eu omnipotentiali domni judi neromanii; er pe diregatorii romanii iute sciu săii cumpere si castige de unelte órbe ale loru.

Astfelii este si dlu fiscalu reg. *Hlacky*, carele numai pentru servitiale de cortesia la alegerea de alegatu dietale a ajunsu la acestu postu insemnatu.

Eram si eu — din intemplare — in ambitulu salei Tribunalului reg. candu veteraniul nostru invetiatoriu si tramise cuitele despre nisce competitintie de diurne ce avea să le primesca ca martore intr'unu procesu criminale; servitorulu intrandu cu cuitele in sala, iute esii era si spuse, că Maria Sa, d. fiscalu reg. nu da banii pre cuite in limb'a romanesce, ci să se faca altele in cea magiara. Bietulu omu i reflecta servitorului: că elu e romanu si nu scie scrie magiaresce, dar ce se vedi! D'odata se deschise usi'a si Maria Sa d. fiscalu, ca o infuriata hiena se nasco cori spre bietulu omu si sberandu ca leulu, — in presintia multimei de omeni dise: „Ce, nu vrei să faci cuitantia ungureca?!”

Omulu nostru i response: „Nu Dle! că eu sum romanu si nu sciu nici vorbi nici scrie unguresce!“ Astu resolutu responsu i-a mai trebuitu magiaronului, ca să-si manifeste asiaticitatea si intipuita omnipotintia de fiscul regescu.

Sclipindu cu ochii, sucindu-si măstatile, urlandu si racinindu rupsse cuitele si le tipă omului, esprimandu-se: „Na, daca Tu nu scii unguresce, nici bani nu capeti, az ebadita!“ Mai adause apoi: că elu are instructiuni de susu, ca numai documinte in limb'a magiara să primesca de la parti litigante. (Sic!)

Mai trebuie óre comentariu la aceasta efrontaria si órba cutesare a domnilor magiari, si specialu a unui fiscul reg. care, dupa sublim'a sa chiamare, ar trebui să respecteze si apere legea, dar nu singuru să-o calce in piciora!

Dar vai si amaru de legea nationalitatii cu domnii magiaroni in nefericitulu acestu de constitutiunalismu traficante! Vai si amaru de poporul nostru datu préda acestorui pasie mangolesci, sustinuti din sudoreea si spinarea bietului romanu alungat de vi tréga sorte!

Pana candu totu asia Domne!

Unu altu spectatoru.

pe Zecca din Kelosvár si constrinse pe negatii să bata moneta de galbeni de auru inscripsiunea: „Horia Dacie R-x.“

Guvernul din Viena se spaimanta,

neasceptate si intieles, că trebue să

neasceptate si intieles, că trebue să neamita poteri militare mai mari in contra neasceptate si intieles.

Devă fu incendiata, si la flacările cetății ardiende, Romanii consumau marile proviziuni de mancari si mai cu séma de vinu, pe cari le gasisera.

Candu de o data se deschisera porile fortaretii Devă, si trupe si nobili, condusi de Sigismundu Batori, se aruncara asupra amestitilor romanii si facura teribile maceluri.

Horia sciu cu multa abilitate să se re-

traga in munte cu parte din ai sed.

Dar fiindu că de la inceputu insisi romanii devasta-

sera campiele nobililor si incendiasera gra-

nele, in corendu inceputa să simtia lipsa de

alimente, si contrinsu din ce in ce mai multa

de trupele ce ii impresurau in numeru cres-

du, si parasira capitanolu si se responsu-

dira.

Cu pucini tovarasi, Horia si Closca, se

retrasera in părtele cele mai profunde ale

mariloru paduri, dar — mai nainte d'a fi

potutu ajunge la frunarie — cadiura prin tradare in manile Austriacilor, cari in 28 februarie 1785 ii ucisera pe róta la Carlsburg!

Astu-fel se termină in scurtu timpu insurectiunea romana si trecretorii să regatulu Daciei. Dar' ideia a nationale, pentru care Horia chiamă la arme pe poporul seu, nu mori cu densulu. Conscientia despre propria potere nationale si propriile drepturi ramase in romani, si adi vedemu pe romanii din Moldova si din Muntenia, dejă uniti sub unu singuru principie, redicandu-si cu mandria capulu, si mai multu său mai pucinu aruncandu ultimale resturi ale jugului turcescu. Astazi vedemu organizata o serioasa si compacta opositiune nationale intre romanii locuitori in Transilvania si 'n Banatulu ungaru, cu scopu d'a-si asurá drepturi egale si d'a se liberá de suprematia si egemonia magiara. Vedemu in patria lui Horia impri mandu-se diare romane, cari disputa guvernului austriacu si ditei magiare intrebuintia

rea oficiale a limbei romane in actele legale si politice, privitorie la Romani.

In adeveru, rescularea lui Horia se prefacuse intr'unu resbelu de tesbunare si de ura de rasa, dara nu se poate nega, că 'n fondu era inspirata de nobil'a ideia a nationalitatii si a independintiei, care, deca nu era clara pentru ignorant'a multime a luptatorilor, celu pucinu conducea actiunile lui Horia si Closca si distinse forte multu p'acesti duo omeni de vulgarii siefi de brigandi, cu carii Austria vrea să identifice pe cei d'antaiu martiri ai libertatii romane.

Noi Italianii dorimă acestui popo u — inruditu cu noi prin originea limbei, facendu parte, ca si noi, din marea familia a poporilor latini — se progresedie pe calea civilizatiunii si se-si iece postulu seu intre natiunile culte din Europa.

Turda, 16 sept. n. 1873.

(*Respusu pretinsu*) La „Epistola deschisa“ ddo 16/28 augustu a. c., publicata in „Albina“, nr. 65, si in „Telegraful Român“ nr. 67, si adresata domnici Emilia Ratiu, vicepresedintă a societății de lectura a damelor române din Turda, în carea cineva, cu subsemnată anonima „O membră“, cere desluciri despre starea societății, a cassei și a bibliotecii sale, subscrisele membre ale societății din cestiu se sentu indatorate a respunde, că societatea noastră, constatăria din optu membre, essiste și în prezentu, si prosperă intr'atât'a, in cătu i permite cerculu seu restrinsu si modicitatea moșicelor sale.

Fapt'a, că de la 1866 nu s'au tienutu siedintie, se justifica atât prin caracterul localu alu societății, prin numerulu micu alu membrelor, cătu și prin stramutările dese ale unor oficiali si intieleginti romani din locu, provenite in urmă nouoloru organizaționi politice si judeciali ; daca mai vertosu se justifica prin aceea, că societatea noastră nu a fostu si nu este inca o sorciatate formale provedita cu statute, cari să determino detorintele oficialilor sei, timpulu si modulu tienerei siedintelor, ci in fapt a fost numai unu concursu spontanu alu nostru, cu simplulu scopu de a ne face mai accesibile literatură noastră. Daca insc, inscriindu-se mai multe membre, se va vedea in viitoru neccitatea, insintărei unei societăți formali de lectura, cu oficiali ordinari si cu siedintie regulate: noi vomu fi gata a ne dă totu posibilu nostru spriginiu spro acăstă.

Cătu pentru bibliotecă si cass'a societății noastre, pucine avemu de disu. Biblioteca constatăria din 72 volume, a fostu si este la dispositiunea nu numai a membrelor societății, ci a fie-carui intieleginte romanu din Turda si din juru; ba am senti cea mai viva bucuria, daca am avé cunoscintia, cumea intielegintii nostri din locu si din apropiare se servescă cătu 'mai desu de bibliotecă societății noastre, in carea se află unele opuri dintre cele mai prețiose de la autorii nostri clasici vecchi si nuoi; si cumea domn'a Emilia Ratiu, careia i-am incredintiatu ingrigirea si pastrarea bibliotecii, ar fi refusatu cuiva vre-o carte din bibliotecă societății, acăstă nu o credem.

Cass'a si socotele societății se află asidera in ordine; venitulu s'a intrebuintiatu totu de un'a numai conformu scopului si decisiunel societății. Despre tōte acestea se poate convinge ori cine din actole societății. Cumea vreun'a dintre domnele comembre să fie cerutu si intetitu candu va — fora succesu — aretarea societelor de la domn'a cassieră, nu sciumu.

Acăstă este starea adeverata a societății noastre de lectura, despră carca domn'a „O membră“ afirma, că se vede a-si dormi somnul de mōrte.

Ce se atinge de una organizaționă nouă si formale a societății, bine voieșca domn'a „O membră“ a ni face cunoscute ideile domniei sale si a ni propune unu proiectu de statute, si intru cătu acestea vor promite unu rezultat mai fricicu, — coca co sperămu, — le vom adopta cu promptitudine.

Cătu pentru alte expresiuni neobiective, in cari „Epistol'a deschisa“ din cestiu escelează mai pre susu de tōte, onoratulu publicu imparitalu le va reduce la adeverat'a loru valore.

De altmintrea, domn'a „O membră“ nu poate să aiba nici una cauza pentru a se ascunde la spatele onorabilei Redactiuni; deci binevoieșca a avé curagiul d'a csi pre facia cu opiniunile sale, si a nu se teme de „poterea dictatorică“ — precum se exprime dsa — a domnei vicepresedinta.

Carolina Muresianu, m. p.

Catalina Ratiu, m. p.

Beba vechia, (in Banatu,) augustu 1873.

Pré Onorate dle Redactoru ! Prin presintele- mi litero am onore a veni cu o scire imbucurătoră pentru ori care romanu, a carui inima sento romanesce si doresce inaintarea causei noastre nationale. Comun'a noastră Beba, in cerculu B. Comlosiului, comit. Tortalului, cam marisióra, insa serica. Ea

mai pana ieri alaltaieri era, si cu totu dreptulu, socotita de totu inapoiata, atât in ăfacerile ei bisericesci, cătu și in cele scolare. Astfelu Biserică noastră pana deunadi a fosu intr'o ferte trista stare, astazi insa ni e spre mandria, si sentim o adeverata mangaere ce susfeta in lăintrulu ei, provediuta fiindu cu scaune si strane noue. —

Facerea acestor a sătoperă din căsugulu si venitulu bisericii noastre ; si totu cu banii bisericiei noastre s'au cumparat si unu ornamente preotescu, cu tōte cele ce se tienu de densulu.

In biserică noastră, prin oferte bonevole din partea unor bravi sateni, seraci in cele materiale, dar avuti si nobili in cele susfetecei s'au mai facutu si altele. Dintre acesti bravi sateni am onore a aminti d. e. pro bravul Nicolae Stoici, carele pre spesele sale a facutu si zugravitu unu *ehivotu* pe prestolu in Stulu altariu. Altii precum: Nicolae Floiti Petru Munteanu, Filimon Craciunu scl. armă facutu ripizi luminari, cruce.

Asă si vedea Sofia Munteanu, inspirata de semtiul sacru alu religiosității, sprignescă biserică noastră cu multă caldura. Domni'a ei din spesele sale a facutu si zugravitu mormentul lui nostru Isus Cristosu si a donatu santei noastre biserică si unu ornamente preotescu ; era acuma a lasatu să facă două usie la santulu altariu.

Bebeni nostri, ca să aduca și scolă in asomene stare cu biserică, au luat in preliminariu comunici o suma anumita pentru fecerea scaunelor si in școală, precum si pentru procurarea obiectelor de invetiamentu necesarie. DeoDdieu s'audim cu totu partile totu despre inaintare intru tōte.

Vasiliu Radu,
docinto.

Varietati.

(Avisu.) Pentru a prevent multelor interbări, si dreptu respuștu domnilor ce ni se adresara in diferite cause, facem cu noscutu, că dlu Babesiu n'a returnat inca din caletoria. Acăstă spore orientare coloru interesati.

¶ (O mama tirana — iorere — romana.) Ori cătu de inapoiatul poporului nostru materialmente si spiritualmente facia cu alte popoare, ună vertute nu i-o potu nega nici veneticii dusimani : moralitatea creștină si pricepera sanatosă naturala. Cine cetește foile nemtiești si magiare, anume rubrică „varietătilor“, acelă va sci ce rea imprișine facu asupra susfetului nouătile : „ucidere de sine“, „drama de amoru“ etc. de cari in tōta d'a se potu ceta in numitele foi. Omorurile de sine, tiranile si vandaliele se comitu totu la straini, dreptu dovăda despre stricatiunea loru morală. Am ceteit de multe ori despre „parinti crudeli“, „mame tirane“ si alte barbarii, insa tōte comise de catra straini. Acuma insa éta ce ni se scrie din Oravitia : „Dilele trecute, spore cea mai mare uimire a noastră, ni se impartești urmatării infiorători tirania a unei mame române din comună Cacova. Acăstă osenită fia a Erei si tirana mama, este Maria Opreanu, casatorita Popescu, o veduva cu avere frumosă, insa cuprinsa de mană a avaritiei si stepanita preste mesura de iubirea de argintu, a devenită asia de scumpa si sgarcita, incătu nu dedea de mancare copililor sei cu dilele, si asia copilii eei mai mari siori au fostu siliti să fuga de la ea si să ieșe lumea 'n capu. Celu mai micu copilu insa fiindu inca slabu, n'a potutu să urme fratiilor sei, el remase la mamă sa. Dar bietulu, de căte ori cerca ceva de mancare, totndeuna capătă bataia, nu ca de la o mama ingrigita pentru sanetatea iubitului seu fiu, ci ca de la o fūria infricosata. Batutu, maltratatu si lesinatu de fome, sermanul copilu a trebuitu să fure, ca să nu pere de fome. In 15 sept. n. a. c. elu doveniă viptima ei furi de mame, daca noroculu seu la desperat'a lui plangere nu aducea intr'ajutoriu-i pre supraveghitoriu de finantie care totu in aceasi casa locuesce. Diabol'a de mama trantindu copilul la pamant, cu o mană l'asprinsu pre dupa grumadi, cu cealalta pre dupa incheiaturi, era cu dintii sei de tigra tinea manele bel

ciug legate, ca să-lu păta ucide; si ea 'lu ucidea, daca, cum disei, la vaerări sfasiată de inima ale copilului, nu venia numitul individualu. — Acăstă fapta selbată a inversiunat totu jurulu si cu nerabdare asteptămu judecare si pedepsirea aspră a „mamei tirane“ de catra tribunalulu criminală. Micu.

¶ (Spresiunea de dorere a unui tieranu.) Din Tol vadă unu agricultore ni tramite si ne rōga să publicăm ieremiadele ce densulu le-a compus in valea plangerii pentru asuprile stepanitorilor si nonorocirile, cu cari Ddieu a cercutu economii estu timpu. Estra gemu urmatorele construcționi caracteristice : „Mare schimbare si strambatate au facutu domnii in lume si in tierra. O Domne, mare si puternicu esti si multu poti rabda. Cum insa poti rabda si suferi nedreptatea si blasteriată celor mai mari si mai tari asupra celor mai mici si mai slabii. Bz nu, Dómne, Tu nu poti iertă nedreptatea, esti numai indelungu-rabdatoriu, desă pre — pre indelungu-rabdatoriu ; odata insa vei plati si resplatit tuturor, si nimenuia detorii nu remani. Bate si urgesco dura, Dómne, mai antaiu pre asupritorii nostri straini, apoi pre ai natunci romane fii ogrisiti si indevoliti, pre cei ce ne au vindutu onoreea si vădă noastră, si s'au facutu vendictori de natia româneasca tienendu cu ungurii si mai vertosu cu stepanirea de astadi, atât de peccatoasa si asupratoria noa. Osendosce-i si pedepsesc-i pentru lacomia si blasteriată loru si ajuta poporului Teu celu asupritu ! Audi-ne Tu Domne !“ etc.

¶ (La anul Domnului 1873.) In comună Nagy Pál, satu magiaru langa Cinci-Biserici se aprinsa, o ca Satenii suspiciunau că a aprins o unu conlocutoriu de alu lor, carele fusese ulanu in armata. Mersera deci la elu, lu redizara cu poterea din patu si-lu dusera de-lu aruncara in focu. Ești odata din focu, l'aruncara a dōu'a ora, candu de a trei-a ora bietulu nu mai potu es. Arse de totu, in cătu numai ósale se mai cunoșteau de elu. Asia spune diarifulu magiaru „M. U.“ — O voi, cari batjocuriti pre romani de massa cruda, sunteți voi civilisati ? Sunt acestea fapte de ale civilizației său de ale „barbariei moderne“ ?

¶ (Necrologu.) Nicolau Vulcanu, protopopu gr. cat. romanu de Letamare, Iosif Vulcanu, redactorulu diuariulu „Familia“ din Pesta, — cu soci'a sa Aurelia n. Popoviciu, Lilla Irinyi, maritata Gozmanu, Ioanu Irinyi, Antonia Irinyi, maritata Derecskey, Elena Kopócsy ved. Péczely, Irma Kopócsy, maritata Jánosy, Andrei Kopócsy, Alessiu Popoviciu si soci'a sa Liuba, anuncia cu anima sfasata de durere incetarea din vietă a neuitatei sociale, mame, soare, surori, matușie si cuscre **Victoria Vulcanu n. Irinyi**, intemplatu in alu 60. anu alu vietiei sale si in alu 43. alu casatoriei fericite, la Leta-Mare in 16 sept. a. c. sér'a la 10 ore, după o bōla indelungată. Remasitile-i tropesci se vor inmormantă la 19 l. c. demanetă la 10 ore. Leta-Mare, 16 sept. 1873.

In eternu amintirea ei!

Programă de invetimentu la scolă civilă din Oravita.

La scolă comunale civile de 6 clase din Oravita montana, carea este aprobată din partea inaltului ministeriu reg. ung. de cultu si istoriune cu resoluționea de datul 30 dec. 1872. Nr. 30.056, in anul succedinte scolariu 1873/4 se va deschide acum, pe langa clasă prima si a dōu'a.

Conformu dispusetiunilor mai inalte cele 4 clase prime de la scolă noastră civile se vor organiza pre deplinu adecvate cu acelle ale unui gimnasiu; dreptu acela se poate in templă trecrea din oricare classe a scolăi acestia in cea mai de aproape gimnasiale, respectiv după absolvierea loru 4 clase in scolă civilă superioară său in gimnasiulu superior, fară nici o pedeche.

In cele dōue clase prime ale scolăi civile se propun urmatorele obiecte de invetimentu :

A) Obligate:

Limbă germană si magiară, aritmetică si geometriă, istoriă naturală, desenul, calligrafiă, cantulu si gimnastică.

B) Relativu obligate:

Limbă latina si eventualmente cu romana.

C) Neobligate:

Limbă franceză.

Limbă propunetoră pentru aceste obiecte de invetimentu si cea ungară si nemtieșca.

La insinuări prealabile se va deschide in ore separate si unu cursu privatu pentru stenografia, statistică, comptura si corespondință, economia si tehnologia.

In cursulu acestă limbă instructive nemtieșca.

In clasă prima a scolăi civile se promești invetiaci trecuti de 9 ani, cari pot produce testimoniu despre absolvierea cu bună sporiu a celor 3 clase populare, său se supun unu esamnu de receptiune.

In clasă a două se admitt invetiaci, cari produc unu testimoniu de clasă prima, despre absolvierea cursului antaiu dela scolă civile reală ori gimnasiale, său se supune esamnului de receptiune, din obiectele de invetimentu pentru clasă prima a scolăi civile reală său gimnasiale.

Inscrierile se facu din 29 septembrie pana la 10 octobre a. c. in casă Dlui dirigintă Ios. Vrabei, si invetiacelul are a platit 1 fl. 50 cr. tasa de receptiune precum si unu dactru anuale de 10 fl. in rate semestrale anticipative de 5 fl.

Oravita, in 13 sept. 1873.

Directiunea si comisia scolastica.

Publicatiuni tacsabili.

Concursu.

Pentru deplinirea ambelor parohii gr. or. devenite vacante in Ohaba-forgaci, ciotulu Temisiului, protopopiatulu Belintiului, se descid concursu pana la 23 septembrie a. c. st. v. in care si se va tine si alegerea.

La fiacare parohie sunt urmatorele emoluminte : ună sesiune de pamant; in tipu de biru, căte ună mesură de cucurudă despoiatu, dela 180 de case; si stolă indată.

Tōte acestea — in primul anu — se impartă in dōua, la ună parohie cu veduva, la cealaltă, cu dōue orfane minorene ramă după reposatii acolo preoți.

La ambele parohii mai apartiene si cete unu fondu intravilanu fară supraedificia.

Doritorii de a ocupa pre ună din acestea parohii sunt avisati recursele loru, instruite conformu §-lui 13 din statutul organicu si adresate respectivului sinod parochiala, a le substerne la oficiul protopresviterului gr. or. in Belintiu.

Comitetul parochial,

In contilegere cu prototulu tractualu Georgiu Cratiunescu.

Concursu

Pentru deplinirea postului invetimentescu, la scolă gr. or. romana din Oradea-mare, devenită in vacanta, se scrie concursu pre langa urmatorele emolumente :

a) Cortelul liberu; b) Salariu anual 400 fl. v. a. ce se va solvi in rate triunarie; c) 4 orgii, (stangini), de lemn, din cari ar se incalzi si — scolă; d) Venituri cantorali.

Doritorii de a ocupa acestu postu sunt avisati a produce : testimoniu despre absolvierea sciintelor pedagogice, testimoniu de calificare pentru posturile invetimentelor de clasă prima si documentu despre condită si portarea morală. — Petitionile astfel instruite si adresate Comitetului subacordat sunt a se tramite la inspectorulu cercularu Rdis. Simeon Bica in Oradea-mare, pana in 16/28 septembrie a. c. in carea diua se va tine si alegerea. — E de însemnatu că intre individii de egale calificare, teologii aboliți vor avea preferință.

In fine competitii sunt postiti ca pamă la alegere in o domineca său serbatore si se prezente in săntă biserică gr. or. din locu pentru ca să-si dovedește deprinderea si verăsarea in cantările bisericesci si tipicu.

Oradea-mare, 19/31 augustu 1873. —

Comitetul parochial.

In contilegere cu Simeon Bica, prototulu Orădii-mari ca inspectoru districtual.